

Listina základních práv Evropské unie

Prof. JUDr. Jaroslav Fenyk, Ph.D., DSc.
Evropské trestní právo 2021

Přirozená práva, lidská práva a základní práva

- * **„Přirozená práva“** jsou souhrnem nepsaných pravidel, která mají původ v lidské přirozenosti, v rozumu a ve víře v Boha, jsou na světě odjakživa a směřují k dosažení spravedlnosti
- * **„Lidská práva“** vyvěrají z práva přirozeného a platí vždy, všude a pro každého a nemají tedy nutně pozitivní vyjádření.
- * **„Základní práva“** vyjadřují vztah mezi (každým) jednotlivcem a státem. Jde o subjektivní práva dnes často zakotvená v aktu mezinárodního práva veřejného a/nebo v ústavním pořádku.

Tři úrovně ochrany lidských práv

- * ústavní právo (Ústava, Listina) – **interní ochrana**
- * Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.) + Protokoly (16) a další akty MPV chránící lidská práva) – **externí ochrana**
- * Listina základních práv Evropské unie (č. 2010/C 83/02 Úř.v. EU) – **supranacionální ochrana**

Právní povaha LZPEU

- * integrována do **primárního** unijního práva čl. 6 odst. 1 Smlouvy o EU₁
- * supranacionální právní akt s možností **přímého účinku** (má sice především doktrinní účinek, ale je i **přímo aplikovatelná**)
- * Je závazná pro **instituce, orgány, úřady a agentury Evropské unie**.
- * **pro členské státy** je zavazující jen v případě, že tyto provádějí právo Evropské unie.

¹ Čl. 6 odst.1 : „Unie uznává práva, svobody a zásady obsažené v Lištině základních práv Evropské unie ze dne 7. prosince 2000, ve znění upraveném dne 12. prosince 2007 ve Štrasburku, jež má stejnou právní sílu jako Smlouvy.“

Právní povaha LZPEU

- * Listina **nesměřuje jen k smlouvám**, ale týká se všech pravomocí Evropské unie:
 - členský stát aplikuje přímo právo Evropské unie,
 - členský stát aplikuje vnitrostátní právo, které obsahuje (implementované) právo Evropské unie
 - členský stát aplikuje právo, které sice nevzniklo v důsledku implementace, ale spadá pod čl. 51 Listiny (např. zásada ne bis in idem)
- * Listina z hlediska jejího dodržování **není** podrobena externí kontrole Soudu pro lidská práva, podléhá však kontrole Soudního dvora EU, jenž naopak k obsahu Úmluvy i Listiny přihlížet musí
- * žádné ustanovení Listiny nesmí být vykládáno jako omezení nebo poškození lidských práv a základních svobod dosažených závaznými akty mezinárodního práva a ústavního práva členských států (čl. 53 Listiny)

Vztah LZPEU a Úmluvy LPZS

- * Vztah LZPEU a Úmluvy je **částečně souběžný**. Listina některá základní práva, obsažená v Úmluvě přebírá, formálně dokonce včetně jejich doktrinálního výkladu (čl. 52 odst. 3 Listiny). Tím sice uznává subsidiární a závaznou povahu Úmluvy, ale nevyklučuje (podobně jako Listina základních práv a svobod v ČR) **vyšší standard ochrany** poskytovaný Listinou
- * Listina působí v rámci **fikce jediného justičního území** EU, tedy přeshraničně, zatímco Úmluva v rámci jednotlivých členských států
- * **V případě přistoupení** EU k Úmluvě by se Úmluva stala součástí práva EU a podléhala by externí kontrole ESLP

Základní práva podle LZPEU

Oblast trestního práva :

- * *
- * Právo na lidskou důstojnost (čl. 1)
- * Právo na život (čl. 2)
- * Právo na nedotknutelnost lidské osobnosti (čl. 3)
- * Zákaz mučení a nelidského a ponižujícího zacházení anebo trestu (čl. 4)
- * Zákaz otroctví a nucené práce (čl. 5)
- * Právo na svobodu a bezpečnost (čl. 6)
- * Respektování soukromého a rodinného života (čl. 7)
- * Ochrana osobních údajů (čl. 8)
- * Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání (čl. 10)
- * Právo na vlastnictví (čl. 17)
- * Právo na azyl (čl. 18)
- * Ochrana v případě vystěhování, vyhoštění nebo vydání (čl. 19)
- * Rovnost před zákonem (čl. 20)
- * Zákaz diskriminace (čl. 21)
- * Právo na účinné odvolací řízení a nestranný soudní proces (čl. 47)
- * Presumpci nevinny a práva obhajoby (čl. 48)
- * Zásady zákonnosti a přiměřenosti trestů (čl. 49)
- * **Právo nebýt souzen či trestně stíhán dvakrát za stejný trestný čin (čl. 50).**

Aplikační praxe

- * Výkladové problémy patrně nebude činit působnost orgánů, institucí a jiných subjektů Evropské unie ve smyslu čl. 51 odst. 1 Listiny.
- * Možné problémy při naplnění oblasti aplikace unijního práva - cíl, vliv a intenzita aplikovaného unijního práva a to, zda má vnitrostátní úprava za úkol provádět právo EU („...pokud uplatňují právo Unie...“) nebo nikoli a/zda vůbec existují konkrétní pozitivní ustanovení evropského práva v příslušné oblasti.
- * Soudní dvůr EU při dosavadním rozhodování o aplikaci Listiny (cca 170 případů) sleduje především **přednost, jednotnost a účinnost unijního práva**, ale také by měl respektovat čl. 4 Smlouvy o EU o sdílení pravomocí Unie a členských států (**ústavní identita-loyalita**).

Děkuji Vám za pozornost

(Jaroslav.fenyk@usoud.cz)